

In deze editie:

- Te laat...
- Welkom BMPzoogdier-tellers!
- Aantalsontwikkeling eekhoorns 1995-2002
- Meervleermuistellingen in 2002

Te laat...

Inderdaad de Telganger is te laat (eigenlijk gewoon niet verschenen). Normaliter verschijnt de Telganger 4 keer per jaar, maar het laatste nummer van 2002 en het eerste nummer van 2003 zijn niet verschenen. Daarvoor onze oprechte excuses. Als een soort van genoegdoening is dit nummer dubbeldik. We zullen ons best doen om de Telganger in de toekomst weer vier keer per jaar te laten verschijnen.

Welkom BMPzoogdier-tellers!

Sinds 1994 tellen enkele honderden mensen van het Sovon in het kader van het Broedvogel-Monitorings-Project naast de vogels ook de zoogdieren die zij op hun ronden tegenkomen. Zo eens in de 2 jaar worden in het blaadje van Sovon dan de resultaten van de zoogdier-tellingen weergegeven. We zijn echter van mening dat deze tellers ook de Telganger moeten ontvangen om meer op de hoogte gehouden te worden van dit meetnet. Dat is o.a. gunstig voor de continuïteit van de tellingen. Vanaf nu ontvangen diegenen die ook de zoogdieren noteren ieder kwartaal de Telganger.

- Nieuwe vleermuismeetnetten?
- Zoogdieren in het BMP in 2001
- Braakbalmonitoring/soortverspreiding 2002
- Vleermuistelavond 2002
- Meetnet voor de hazelmuis?

De aantalsontwikkeling van de rode eekhoorn in de periode 1995-2002

In 1995 is de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) gestart met het monitoren van de rode eekhoorn (*Sciurus vulgaris*) door middel van het tellen van nesten. Omdat er een relatie bestaat tussen het aantal nesten en het aantal eekhoorns, geeft de trend in het aantal nesten tevens de trend in het aantal eekhoorns weer. Dit deelmeetnet valt onder het VZZ-project 'Zoogdiermonitoring'.

Tot 1999 werd de coördinatie van het deelmeetnet betaald door het ministerie van LNV. De overheid besloot daarna geen ondersteuning meer te bieden voor dit deelmeetnet, omdat de eekhoorn in haar ogen niet voldoende bedreigd is. Hoewel de eekhoorn niet op de Nederlandse Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren wordt vermeld, staat hij wel op de Europese Rode Lijst. De VZZ heeft toen besloten met het deelmeetnet door te gaan en te proberen de kosten daarvoor via subsidies te dekken (met wisselend succes).

Aantal telgebieden

In de loop van de jaren is het aantal telgebieden waar in de juiste periode en de juiste wijze wordt geteld toegenomen. Inmiddels worden er ruim 100 telgebieden geteld (tabel 1). Ieder jaar worden er overigens meer telgebieden geteld dan in tabel 1 wordt weergegeven, maar omdat ze niet in de juiste periode werden geteld of omdat het telgebied niet volledig werd geteld, zijn deze niet meegenomen in de analyses en in tabel 1.

Helaas vallen er ook telgebieden weg, omdat een teller of telgroep er, om welke reden dan ook, mee stopt. In tabel 2 staat per provincie weergegeven hoeveel telgebieden er bekend zijn en hoeveel er (officieel) niet meer geteld worden. Bij een deel van de telgebieden waar niet meer geteld wordt, betreft het telgebieden waar geen nesten (meer) werden

Tabel 1. Het aantal telgebieden dat volledig is geteld in geheel Nederland, per regio en per bostype in de periode 1995-2002.

	95	96	97	98	99	00	01	02
Nl	9	25	36	41	73	82	93	103
Noord Nl	1	3	5	4	14	18	28	32
Midden Nl	3	5	5	11	32	39	39	46
Zuid Nl	5	17	25	26	27	25	26	25
loofbos	5	13	19	19	24	17	22	21
naaldbos	0	5	6	6	15	17	19	26
gemengd bos	4	7	10	16	34	48	52	56

aangetroffen. Het is uiteraard niet echt inspirerend om dergelijke gebieden jaarlijks door te lopen. Toch zijn deze gebieden belangrijk om eventuele uitbreiding/toename van de eekhoorn te kunnen detecteren. Dergelijke telgebieden kunnen het beste eens in de vijf jaar bezocht worden.

Tabel 2. De status van telgebieden per provincie en voor heel Nederland.

provincie	wordt geteld	wordt niet meer geteld	totaal
Gr	0	1	1
Fr	9	2	11
Dr	20	1	21
Ov	15	1	16
Ge	22	3	25
Ut	11	2	13
Nh	9	2	11
Zh	2	0	2
Ze	0	0	0
Nb	14	5	19
Li	17	0	17
Fl	2	0	2
NL	121	17	138

Verdeling en verspreiding van de telgebieden

De ligging van de telgebieden in Nederland wordt op atlasblokniveau weergegeven in figuur 1. In deze

figuur wordt ook de begrenzing van de drie onderscheiden regio's weergegeven (Noord-, Midden- en Zuid-Nederland). De verdeling van de telgebieden over Nederland is in vergelijking met 2000 verbeterd. Rekening houdend met het areaal aan bos en het verspreidingsgebied van de eekhoorn is de verspreiding in ligging van de telgebieden goed te noemen.

Toch blijven er enkele streken/regio's die enige versterking behoeven, zoals: Zuid-oost Groningen (het dal van de Ruiten Aa en omgeving), het duingebied van Noord Holland ten noorden van Egmond aan Zee, het duingebied van Zuid Holland, en Noord- en Midden Limburg. Ook in Zeeuws Vlaanderen komen eekhoorns voor en nu is de kaart daar nog leeg. In 2003 is daar echter verandering in gekomen en is bij Hulst een telgebied gekozen en geteld.

De verdeling over de verschillende bostypen is in vergelijking met 2000 weinig veranderd (tabel 1). De relatieve toename van het aantal telgebieden is het grootst in naaldbos.

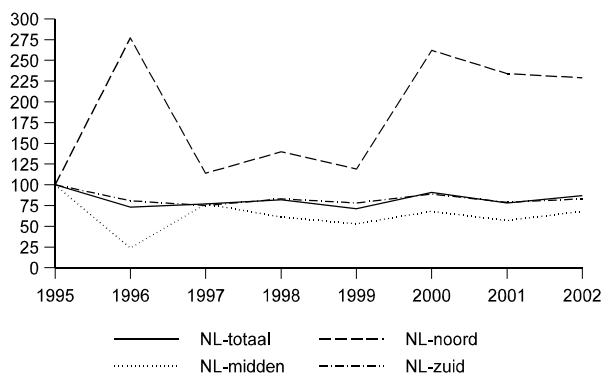
Figuur 1. Ligging van telgebieden (▲ wordt nog geteld, ▼ wordt niet meer geteld).

Trends in het aantal getelde eekhoornnesten

De trend voor heel Nederland (figuur 2) geeft aan dat het aantal getelde eekhoornnesten na 1995 licht is afgenomen. Deze afname is volgens de

statistische analyses echter niet significant ($P=0,28$), waarmee geconcludeerd kan worden dat het aantal eekhoornnesten en eekhoorns in

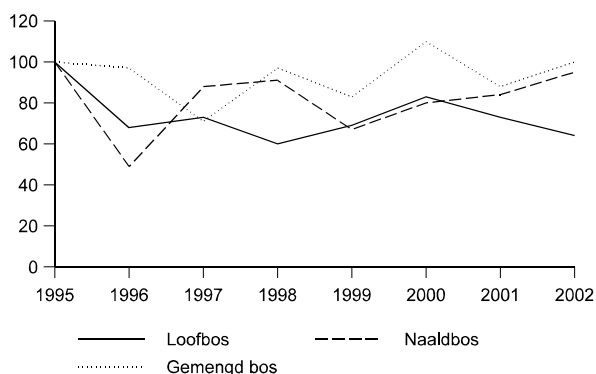
Figuur 2. Index aantalsontwikkeling eekhoornnesten in

Nederland en de drie regio's, startjaar=100%.

Nederland stabiel is gebleven. Splitsen we het op per regio (figuur 2), dan ontstaat een ander beeld. In Noord Nederland lijkt de eekhoorn de laatste jaren te zijn toegenomen. De toename is echter niet significant ($P=0,06$) dit wordt veroorzaakt doordat er teveel telgebieden in Noord Nederland zijn die een afwijkende trend laten zien. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn met de telgebieden in de Noord-Hollandse duinen boven het Noordzeekanaal. Daar zijn 2 telgebieden waar geen eekhoornnesten meer worden gevonden en 1 telgebied waar de aantallen in dezelfde orde van **Figuur 3.** Index

aantalsontwikkeling eekhoornnesten in drie bostypen,

startjaar=100%.

grote blijven. De berichten uit dat deel van Noord

Holland zijn zowiezo niet gunstig. Het lijkt erop dat het erg slecht gaat met de eekhoorn in dit gebied. De trends in de verschillende bostypen laten eveneens een wisselende beeld zien (figuur 3). In geen van de drie bostypen werd echter een significante toe- of afname in het aantal eekhoornnesten geconstateerd. Interessant is wel dat de indexen in gemengd bos nagenoeg jaarlijks ruim boven de indexen in loofbos liggen. Mogelijk heeft dit te maken met het meer constante voedselaanbod in gemengde bossen.

Conclusies

Het meetnet neemt qua omvang nog steeds toe. Het is niet alleen goed om te zien dat steeds meer mensen zich met plezier bezighouden met eekhoorns, maar de gegevens die op deze wijze verzameld worden, kunnen goed gebruikt worden om de eekhoorn-populatie in Nederland te monitoren.

Landelijk gezien lijkt de eekhoorn het in de afgelopen 8 jaar niet slecht te doen (geen significante toe- of afname). Uit Noord Holland komen er echter meldingen dat het niet goed gaat met de eekhoorns boven het Noordzeekanaal. Van dit gebied hebben we helaas weinig gegevens (drie telgebieden met slechts enkele tellingen), maar de gegevens die we uit dat gebied hebben bevestigen de melding dat het met de eekhoorn boven het Noordzeekanaal erg slecht gaat.

Financiering

In 2002 werd het deelmeetnet, de productie van een nieuwe eekhoornfolder en een nieuwe diaserie bekostigd door het Wereld Natuur Fonds, het VSB-fonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Mr. Laurens Takkenfonds. Voor 2003 heeft de ASN-bank een deel van de kosten van het deelmeetnet voor haar rekening genomen.

Tellingen 2003

Inmiddels zijn de meeste formulieren van de tellingen in 2003 binnen. Toch heeft niet iedereen het formulier ingestuurd. Hierbij de dringende vraag dit alsnog zo spoedig mogelijk te doen. Ook als er niet is geteld. De formulieren zullen in mei/juni worden ingevoerd.

Dankwoord

Tot slot wil ik iedereen die heeft meegewerkt aan het uitvoeren, verzamelen en verwerken van de tellingen van harte bedanken. Zonder jullie inspanning was en is het niet mogelijk om de

indexen te bepalen en het wel en wee van de eekhoorn in Nederland te volgen. Ik hoop dat jullie ook de aankomende jaren willen blijven meewerken.
Vilmar Dijkstra

Meervleermuiskolonie-tellingen in 2002

Ook buiten het bureau van de VZZ om zijn leden actief in het verzamelen van gegevens van zoogdieren. Vaak in samenwerking met andere zoogdier-organisaties. *Rudy van der Kuil* stelde onderstaand overzicht samen van de resultaten van de jaarlijkse tellingen van meervleermuizen bij de (tot nu toe) bekende kolonies:

In 2002 zijn er weer op grote schaal meervleermuis-kolonies geteld. Er werd op 45 lokaties gekeken naar meervleermuizen, in 36 gevallen werden er daadwerkelijk meervleermuizen waargenomen. In totaal zijn er 3529 meervleermuizen geteld (tabel 1). Ook het komende jaar (2003) willen we weer proberen zoveel mogelijk meervleermuizen te tellen. Wij hopen dat jullie ook hier weer aan willen meewerken. De meervleermuis is een soort die het monitoren meer dan waard is.

Tabel 1. Het aantal getelde uitvliegende meervleermuizen per provincie en de grootste groep uitvliegers per provincie.

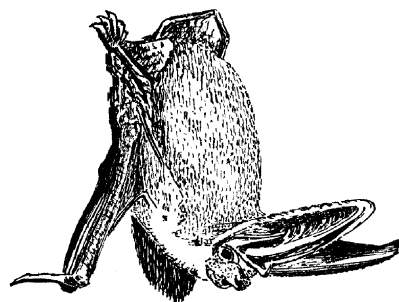
provincie	aantal getelde meervleermuizen	grootste groep
Fr	721	248
Ov	677	189
Ge	177	33
Ut	3	3
Nh	1204	405
Zh	747	299

Nieuwe meetnetten voor het volgen van vleermuispopulaties in de zomer?

Zoogdiermonitoring is momenteel bezig om uit te zoeken welke mogelijkheden er zijn om nieuwe meetnetten op te zetten om vleermuispopulaties in de zomer te kunnen monitoren. Waarom zijn deze meetnetten noodzakelijk? Er worden immers vleermuizen geteld in zomerkolonies en winterverblijven.

De tellingen van kolonies in woonhuizen zijn voor aantalsmonitoring doorgaans niet goed te gebruiken.

Het grootste probleem is dat het vaak voorkomt dat een kolonie verhuist en zich daarbij nogal eens opsplijt in meerdere kleine kolonies. Het komt dus regelmatig voor dat een telling bij een kolonieplaats nul vleermuizen oplevert of dat er wel vleermuizen aanwezig zijn, maar er dat moment niet de gehele kolonie aanwezig is. Daarnaast komt het vaak voor dat de soort vleermuis onbekend is.

Tijdens wintertellingen worden 7 soorten in dusdanige aantallen aangetroffen dat er indexen te berekenen zijn. Het blijft echter onduidelijk of de gevonden trend van de vleermuizen in de winter overeenkomt met de trend van de vleermuizen in de zomer.

Tijdens de tellingen van kolonies in huizen en de wintertellingen worden bovendien niet alle soorten aangetroffen (bv. rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis).

De ene soort vleermuis blijkt in de zomer vaker te verhuizen dan de andere soort. Meestal zijn de soorten die minder vaak verhuizen te vinden op grote zolders, zoals van kerken en kastelen (ingekorven vleermuis, vale vleermuis, grijze grootoortvleermuis, meervleermuis (de laatste gebruikt ook de spouw en daken van woonhuizen)). Voor die soorten is het waarschijnlijk mogelijk om via tellingen op grote zolders een bruikbaar meetnet op te zetten, mits er voldoende tellers te vinden zijn die jaarlijks een aantal zolders wil bezoeken. Enkele

mensen zijn overigens al enkele jaren met kerkzoldertellingen bezig.

Met de zolder-tellingen zijn veel soorten niet te volgen. Daarom is naast de zolder-tellingen een ander meetnet nodig. Dit najaar zal er een bijeenkomst gepland worden met Engelsen, Duitsers en Belgen om de daar gebruikte methoden naast elkaar te leggen en uit te zoeken welke we in Nederland kunnen gebruiken. Te zijner tijd horen jullie meer over de ontwikkelingen.

Vilmar Dijkstra

Zoogdieren in het BMP in 2001

Dankzij de inspanning van de vele broedvogeltellers van Sovon, die oog hebben voor zoogdieren, hebben we zo langzamerhand een indrukwekkende reeks inventarisatiegegevens opgebouwd. In totaal werden vanaf 1994 in 629 broedvogelplots ook gegevens verzameld van zoogdieren (zie figuur 1). In 2000 werden nog van 293 plots gegevens ingeleverd. Ten gevolge van de MKZ zakte het aantal plots in 2001 flink terug naar 176. In totaal werden er in de periode 1994-2001 ruim 20 soorten waargenomen. Een groot aantal hiervan is slechts enkele keren waargenomen. Er

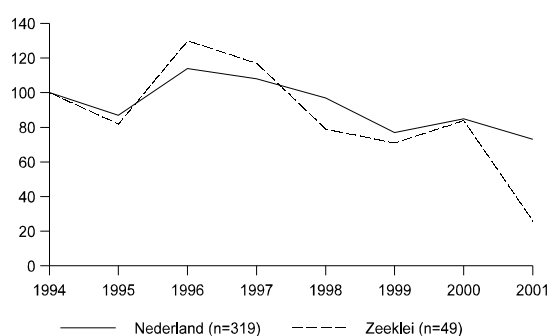
Figuur 1. Ligging van BMP-plots in Nederland, alle plots waar ooit zoogdiergegevens zijn verzameld en ingestuurd. zijn ook een aantal nachttactieve soorten bij, zoals

vleermuizen, waarvan de trefkans zeer klein is. Van vijf soorten waarvan voldoende waarnemingen zijn, worden hier enkele trends tot en met 2001 beschreven. Binnenkort zullen de indexen voor 2002 worden berekend.

Haas

Landelijk neemt de haas in aantal af (figuur 2). Deze ontwikkeling verschilt iets per regio. Op de hogere zandgronden blijft de haas stabiel. In de zeekleigebieden van noord Nederland, IJsselmeerpolders en Zeeland gaat de haas sterker achteruit. Van hazen is bekend dat de stand voor een belangrijk gedeelte medebepaald wordt door

Figuur 2. Index aantalsontwikkeling van haas in

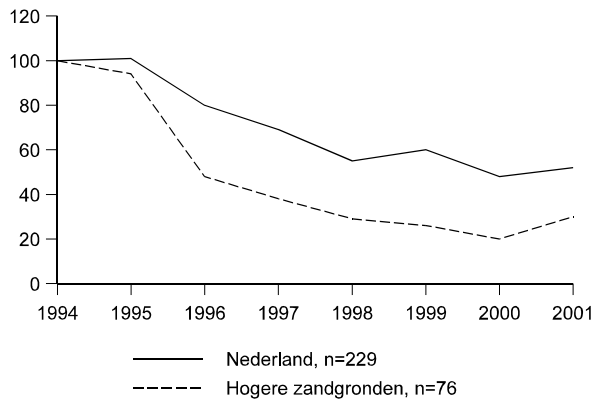

Nederland en het Zeekleigebied, startjaar = 100%.

weersomstandigheden. Natte omstandigheden bevorderen het uitbreken van infectieziekten als pseudotuberculose en coccidiose. Vaak sterven hazen aan deze ziekten. Een aantal zachte en natte winters op rij kan van negatieve invloed zijn geweest op de aantalsontwikkeling van hazen. Ook de intensivering in de landbouw zal zijn tol hebben geest.

Konijn

Het konijn is vanaf het midden van de jaren negentig van vorige eeuw in aantal gedaald (figuur 3). Grofweg is er nog slechts de helft over van de aantallen in 1994. Lokaal kan de achteruitgang zelfs nog veel groter zijn. Op de hogere zandgronden is nog slechts een derde van het aantal konijnen over dat er was ten tijde van de start van het meetnet. Naast het telkens terugkerende myxomatose speelt een nieuwe infectieziekte het konijn parten. Sinds het midden van de jaren negentig is de populatie geïnfecteerd met Viraal Hemorrhagisch Syndroom.

Figuur 3. Index aantalontwikkeling van konijn in Nederland en de hogere zandgronden, startjaar = 100%.

Eekhoorn

De eekhoorn is in de periode van het meetnet min of meer stabiel. Lokaal zijn er verschillen in aantalontwikkeling. In loofbossen gaat de eekhoorn gemiddeld genomen in aantal achteruit. In hoeverre infectieziekten hierbij een rol spelen is niet geheel duidelijk. Vergelijken we deze gegevens met de resultaten van de eekhoornnestentellingen, dan wijken ze behoorlijk af. Hoe dit is te verklaren is

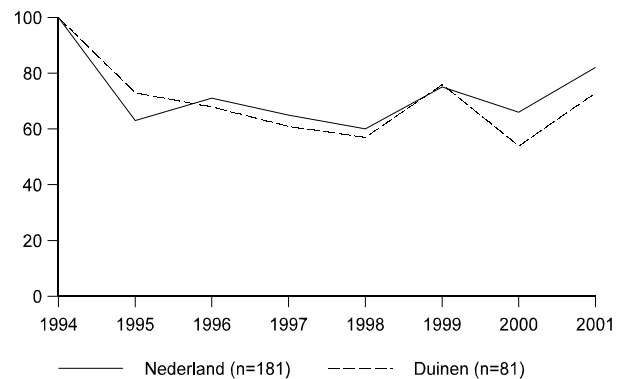
Figuur 4. Index aantalontwikkeling eekhoorns in Nederland en in loofbos, startjaar = 100%.

onbekend. De landelijke trend volgens deze methode komt echter redelijk overeen met de trend in noord Nederland volgens de nestentel-methode.

Vos

Vossen zijn tijdens de onderzoeksperiode stabiel gebleven. Ook in de duinen blijft de vos min of meer stabiel. Omdat vossen meer en meer de stedelijke gebieden als geschikt gebied gaan ontdekken en er in stedelijke gebieden weinig plots liggen kan er mogelijk een onderschatting van het aantalverloop optreden. In een aantal weidegebieden lijkt de vos in aantal toe te nemen.

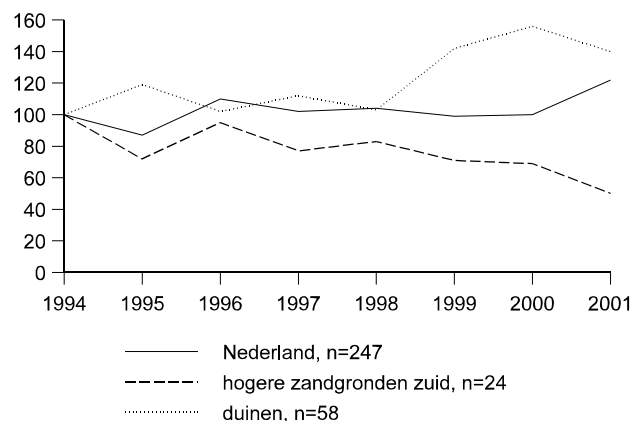
Figuur 5. Index aantalontwikkeling van vos in Nederland en de duinen, startjaar = 100%.

Ree

Het ree is in Nederland stabiel. Wel komen er regionale verschillen voor. Op de zandgronden van Limburg en Noord Brabant lijkt de soort af te nemen terwijl het ree in de duinen juist lijkt toe te nemen. Hier wordt het ree in de regel verwelkomd als "grote grazer" bij het beheer van vergraste en verruigde duinvegetaties.

Figuur 6. Index aantalontwikkeling van ree in Nederland, hogere zandgronden zuid en de duinen, startjaar = 100%.

Ben Daemen (CBS), Vilmar Dijkstra

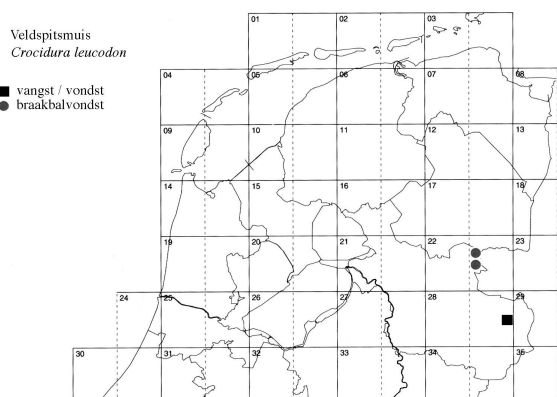
Braakbalmonitoring/soortverspreiding 2002

Het afgelopen jaar zijn de meeste locaties, waar in 2001 braakballen zijn verzameld, opnieuw bezocht. In verreweg de meeste gevallen ging het om

broedplaatsen van kerkuilen, in mindere mate om roestplaatsen van ransuilen en in enkele gevallen om bosuilen.

In 2001 werden gegevens verzameld in het kader van 'braakbalmonitoring'; het volgen van vaste lokaties (vaste broedplaatsen of roestplaatsen), wat gegevens moest leveren over het populatieverloop van muizen en spitsmuizen. Dit idee is eind 2002 verlaten en er is overgestapt op het 'Verspreidingsonderzoek muizen en spitsmuizen', dat een beeld moet geven van de verspreiding van soorten over Nederland en de veranderingen daarvan in de tijd.

Om aan te geven hoe belangrijk het pluizen van braakballen is om een beeld te krijgen van de verspreiding van de verschillende muizen- en spitsmuizensoorten, is de veldspitsmuis als voorbeeld genomen. Op grond van vondsten en vangsten (zie ook de 'Atlas van de Nederlandse Zoogdieren' uit 1992) is er zo goed als niets van de veldspitsmuis bekend (figuur 1).

Figuur 1. Kennis over verspreiding van de Veldspitsmuis in Noord-Nederland in de periode 1970-1988.

Middels braakbalanalyse is er inmiddels een veel beter beeld ontstaan (figuur 2).

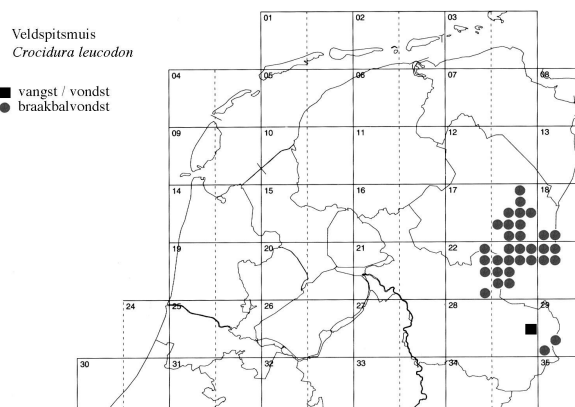
Het ligt in de bedoeling dit verspreidingsonderzoek in de komende jaren voort te zetten. Naast het volgen van reeds bekende locaties, zal aan de randen van de bekende verspreidingsgebieden van met name de 'prioritaire' soorten (vanuit beschermingsoogpunt voor Nederland belangrijke soorten (noordse woelmuis, waterspitsmuis en veldspitsmuis)), naar nieuwe braakballocaties gezocht worden. Van deze prioritaire soorten zal getracht worden de 'witte' plekken in te vullen.

Voor sommige soorten zal dat nog niet zo makkelijk zijn. Zo is bijvoorbeeld het voorkomen van waterspitsmuizen in delen van Zuid-Holland bekend, maar aangezien het aantal broedparen van kerkuilen in deze provincie nogal beperkt is, zal het aantonen

van deze soort in braakballen moeilijk worden.

Ransuilen zijn er in Zuid-Holland genoeg, maar aangezien deze weinig of geen spitsmuizen eten, is braakbalanalyse voor de waterspitsmuis hier (nog) geen optie. Om een goed idee van de verspreiding van waterspitsmuizen in Zuid-Holland te krijgen zal er aanvullend geïnventariseerd moeten worden (met behulp van vallen en/of sporenonderzoek).

Figuur 2. Kennis over verspreiding van de Veldspitsmuis in Noord-Nederland in de periode 1970-2001.

Dat er in 2002 niet alleen binnen de VZZ braakballen geplouzen werden, bewees de 'Nationale Pluisweek' die in november werd gehouden. Tijdens dit, door de VZZ georganiseerde, evenement hebben een groot aantal schoolkinderen kennis gemaakt met uilen, braakballen en de inhoud daarvan. De media besteedde veel aandacht aan het pluizen en vooral de uitzending van het Jeugdjournaal heeft velen bereikt, gezien de grote vraag naar braakballen voor biologielessen en verenigingsbijeenkomsten. Dat het pluizen van braakballen niet vies hoeft te zijn en op zijn minst interessante gegevens oplevert, is dit jaar weer eens extra duidelijk geworden.

Dick Bekker

Vleermuistelavond 2002

Hier volgt een voorlopig overzicht van de resultaten van de Nationale Vleermuistelavond van 7 juni 2002. Voorlopig, omdat nog niet iedereen zijn telformulier heeft teruggestuurd. In onderstaand overzicht staan alleen de resultaten van de tellingen van vleermuizen in huizen. De tellingen op kerkzolders en in telgebieden zijn nog niet verwerkt.

In totaal zijn nu van 315 huistellers de resultaten van hun tellingen binnen. Zij hebben 397 tellingen verricht, waarvan 236 op de Telavond. Een groot deel hiervan waren nultellingen (geen vleermuizen aanwezig), respectievelijk 37,5% en 55%. Hopelijk

zitten er tussen de resultaten die we nog moeten ontvangen weinig nultellingen. De meeste waargenomen vleermuizen waren, net als voorgaande jaren, gewone dwergvleermuizen. Waarnemingen van *Pipistrellus pipistrellus/nathusii* (dwergvlm spec.) betroffen waarschijnlijk eveneens vooral gewone dwergvleermuizen. De laatvlieger komt op de tweede plaats, gevolgd door de meervleermuis. Naast drie kolonies van grootoorvleermuizen, is ook een kolonie van watervleermuizen in een huis aangetroffen. Opvallend voor deze boombewoner, hoewel van deze soort kolonies in (betonnen) bruggen bekend zijn. Deze waarneming moet nog gecontroleerd worden. Dat geldt ook voor veel andere

Tabel 1. Het aantal vleermuizen per soort aangetroffen tijdens kolonietellingen. Tussen haakjes staat het aantal kolonies wegegeven¹.

soort	# individuen alle tellingen	# individuen op Telavond
onbekend	4.622 (119)	1.824 (52)
ingekorvenvl.	1 (1)	1 (1)
watervl.	35 (1)	35 (1)
meervl.	332 (3)	192 (2)
dwergvl spec.	460 (4)	271 (1)
gew.dwergvl.	5.061 (88)	2.087 (36)
laatvlieger	881 (28)	272 (12)
grootoor spec.	2 (2)	1 (1)
gew.grootoor	34 (1)	-
totaal	11.428 (248)	4.638 (106)

¹) Dit is exclusief waarnemingen zonder vleermuizen (nultellingen). Dit waren er resp. 149 van alle tellingen en 130 van de tellingen op de Telavond.

waarnemingen. Van 48% van alle waarnemingen (nultellingen niet meegerekend) en van 49% van de waarnemingen op de telavond was onbekend om welke soort het ging. Ook de waarneming van een ingekorven vleermuis dient niet onbenoemd te

blijven. Weliswaar in de buurt van de bekende grote kolonies in Limburg, maar toch bijzonder, want in een gewoon woonhuis.

De Vleermuistelavond 2002 werd mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de Bacardi Bat Protection Stichting.

Dennis Wansink/Eelko Groenendaal

Meetnet voor de hazelmuis?

De hazelmuis is in Nederland een bedreigde diersoort. Deze muis komt voor in Zuid-Limburg en leeft met name in struwelen op de overgangen van bos naar ruige begroeiingen. In de struwelen bouwt hij in de maanden september tot en met november nesten boven de grond. Afgelopen jaren hebben enkele leden van het Natuur Historisch Genootschap Limburg en de VZZ jaarlijks kilometers bosrand geïnventariseerd en het aantal nesten geteld. Op deze wijze is een goed beeld ontstaan van het verspreidingsgebied. Helaas is er sinds de eerste helft van de vorige eeuw een achteruitgang te constateren van 48% in het aantal bewoonde kilometerhokken. De afgelopen twee decennia bedroeg de achteruitgang 20% (Boonman, Foppen & Verheggen, 2003. Hazelmuisen in de peiling. Zoogdier 14 (1), pag 14-15.). Hoogste tijd om meer aandacht aan deze soort te schenken vanuit het NEM (Netwerk Ecologisch Monitoring). In april heeft een bijeenkomst plaatsgevonden tussen de tellers, iemand van het ExpertiseCentrum van LNV en de VZZ om de mogelijkheden te bekijken om een officieel meetnet voor de hazelmuis op te zetten. Wordt vervolgd.

Vilmar Dijkstra

Colofon. Ieder kwartaal maakte het team van Zoogdiermonitoring een kort verslag van bestuurlijke activiteiten en de voortgang van de deelmeetnetten: "De Telganger". Dit wordt verspreid onder deelnemers van Zoogdiermonitoring.

Heb je opmerkingen, ideeën, mededelingen met betrekking tot Zoogdiermonitoring? Geef ze door voor **1 september 2003** en ze komen in de **Telganger**.

Adres: VZZ, Oude Kraan 8, 6811 LJ, Arnhem.

026-3705318

www.vzz.nl